

บทที่ 4

การแยกกันได้ของจิต-กาย

ในบทที่สี่ และบทที่สาม ผู้วิจัยได้อภิปรายถึง ความมีอยู่ และธรรมชาติของจิต-กาย ในบทนี้จะได้อภิปรายถึง การแยกกันได้เป็นอิสระต่อกัน ของจิต-กาย และมีเกณฑ์ เพื่อจะแสดงว่า จิตกับกาย เป็นสสารที่แยกและมีอยู่โดยเป็นอิสระต่อกันได้

วิลเลียมส์ วิจารณ์ เดส์การตส์ ว่า ในเมดิเตชัน (Meditation) เหตุผล ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่า จิตกับกาย แยกกันได้เป็นอิสระต่อกัน ในเมดิเตชัน ที่ เดส์การตส์ ใช้พิสูจน์ กล่าวไว้ดังนี้

"ฉันพบแล้วว่า ความคิดเป็นเพียงสิ่งเดียวที่ไม่อาจจะแยกความคิดออกจากฉัน (จิต) ฉันเป็นฉันมีอยู่แน่นอนที่สุด แต่มีอยู่นานเท่าไร ก็ทราบเท่าที่ฉันยังคิดอยู่ . . . ฉันเป็นสิ่งที่อยู่จริง แต่ว่าสิ่งนั้นคืออะไร ฉันได้ตอบแล้ว ก็คือ ฉันเป็นสิ่งที่ คิด เพราะฉะนั้นไม่ใช่การรวบรวมจากอวัยวะต่าง ๆ ที่เรียกว่าร่างกายมนุษย์

(HRI: 152)*

วิลเลียมส์ สรุปลงจากข้อความตอนนี้ ดังนี้ (Williams 1978: 103)

1. สสารตถะ (สิ่ง) ของจิต คือ การคิด
2. ฉัน (จิต) อยู่โดยไม่มี การคิดไม่ได้
3. ฉัน ไม่ใช่กาย
4. เพราะฉะนั้น กาย แยกจากตัวฉัน และเป็นสิ่งที่แตกต่างจากตัวฉัน

การสรุปลงจากจิต มีสสารตถะ คือ การคิด และจิต มีการคิดอยู่ตลอดเวลา สรุปลงได้ว่า จิตแยกจากกาย หรือ จิตเป็นสิ่งที่แตกต่างจากกาย เพราะเรามีความรู้ที่ชัดเจนถึง ความมีอยู่ของจิต และธรรมชาติของจิต แต่กายเป็น เรื่องที่ไม่ชัดเจนแจ่มแจ้ง ยังสงสัยได้ ถึงความ

มีอยู่ที่แท้จริง แต่วิลเลียมส์ ยังไม่พอใจกับการสรุปของ เดล์การ์ตส์ ในเมดิเตชัน เพราะ ยังไม่สามารถแสดงให้เห็นว่า จิตแยกกับกายได้อย่างชัดเจน

1. กายเป็นสิ่งที่ไม่ชัดเจน ลังสยโต้ (HRI: 190, HRII: 319)*
2. จิตเป็นสิ่งที่ชัดเจน ลังสยไม่โต้ (HRI: 190 และดู บทที่ 2)
3. เพราะฉะนั้น กายอาจเป็นสิ่งเดียวกับจิตโต้

ตัวอย่าง เรารู้สึก นาย ก. แต่ไม่รู้สึคนาย ข. ถ้านาย ก. ใส่หน้ากาก หรือได้รับการเปลี่ยนใบหน้าโดยการผ่าตัด แล้วอ้างตัวว่า เป็นนาย ข. แสดงว่าอาจเป็นไปได้ที่อาจไม่มีนาย ข.

ผู้วิสัยเห็นว่า จุดอ่อนการเถียงในลักษณะนี้ อยู่ที่ความหมายของชัดเจนแจ่มแจ้ง ตามที่ได้พูดในบทที่ผ่านมาแล้วว่า สำหรับ เดล์การ์ตส์ ชัดเจน (clear) หมายถึง ความชัดเจนสมบูรณ์ในตัวเอง (HRI: 237)** การรู้ว่าจิตชัดเจนก็หมายถึงว่า จิตมีอยู่อย่าง ลังสยไม่โต้และสมบูรณ์ในแง่ที่ว่า จะรู้ในทุก ๆ รูปแบบของจิต ดังนั้นการที่กายลังสยโต้ มีความหมายว่า เราอาจลังสยหรือไม่แน่ใจว่า กายจะมีอยู่จริงหรือไม่ แต่จะไม่มีทางลังสย ได้ว่า กายอาจเป็นสิ่งเดียวกับจิต เพราะถ้าเป็นสิ่งเดียวกับจิตหรือเป็นอีกรูปหนึ่งของจิต ก็จะต้องชัดเจน และแจ่มแจ้ง เพราะได้พิสูจน์ในบทที่ว่าด้วยจิตแล้วว่า เรามีเจตภาพที่ชัดเจนแจ่มแจ้งของจิต จึงสามารถจะสรุปได้ว่า

1. จิต เป็นสิ่งที่ชัดเจน และแจ่มแจ้ง
2. กาย เป็นสิ่งที่ลังสยได้ถึงความมีอยู่ของมัน
3. เป็นไปไม่ได้ที่จะสรุปว่า กายอาจเป็นจิต
4. เพราะฉะนั้น กายอาจไม่มีอยู่ แต่ถึงจะมีอยู่หรือไม่อยู่ จะต้องเป็นคนละสิ่ง

กับจิต

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 76

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 70

เคนนี่ เห็นด้วยกับ เดส์การตส์ ที่พิสูจน์ว่า จิตกับกาย แตกต่างกันโดยใช้ เหตุผลที่ว่า จิตเป็นสิ่งที่เรารู้อย่างชัดเจน และกายเป็นสิ่งที่สงสัยได้ เคนนี่ ได้อ้างถึงการ พิสูจน์นี้ในหนังสือ ดิสคอรส์ ของเดส์การตส์ (Discourse)

"เมื่อสันหลัง ความมีอยู่ของกาย ในทำนองเดียวกัน จันควรละสงสัยตัวตัวเอง ด้วย (จิต) แต่สันไม่ล่ามารถสงสัยอะไรได้เลย เพราะจันตระหนกอย่างแน่นอน แล้วว่า สันมีอยู่"

(HRI: 221) *

เคนนี่ สรุปรูปดังนี้ (Kenny 1968: 79)

1. กายของสันสงสัยได้ว่า อาจเป็นไปได้ที่กายไม่มีอยู่
2. สันไม่ล่ามารถสงสัยความมีอยู่ของจิตได้
3. เพราะฉะนั้นกายของสันไม่ใช่สิ่งเดียวกับตัวสัน

เคนนี่ เห็นด้วยกับ เดส์การตส์ที่ว่า ใช้เหตุผลได้ถูกต้องตามตรรกวิทยา

$(Fa \wedge \sim Fb) \rightarrow a \neq b$

Fa a มีลักษณะ F ให้ F เป็นลักษณะที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง

Fb b มีลักษณะ F

$a \neq b$ a ไม่มีลักษณะเดียวกับ b

ตามกฎของตรรกวิทยา สามารถสรุปได้ว่า สิ่งที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง (จิต) ไม่ใช่สิ่งเดียวกับสิ่งที่ไม่ชัดเจนแจ่มแจ้ง (กาย) ถ้าจะมีปัญหา ก็เป็นปัญหาในตรรกวิทยาเอง กล่าวคือ ตามตรรกวิทยา ไม่ล่ามารถจะแสดงได้ว่า กายมีอยู่ เพียงแต่บอกได้ว่าถ้ามีอยู่ กายจะแตกต่างจากจิต

จากการพิสูจน์ข้างต้นของ เคนนี่ ถ้ากายไม่มีอยู่ตามตรรกวิทยา จะไม่สามารถสรุปได้ว่า จิตกับกายเป็นสิ่งที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะตามตาราง ความจริงของการใช้

เหตุผล A เป็นเงื่อนไข สำหรับ B ถ้า A เท็จ B จะจริงหรือเท็จก็ได้ สิ่งไม่สามารถ
จะสรุปได้ว่า จิตกับกาย เป็นสิ่งที่แตกต่างกันอย่างแน่นอนในแง่ที่ว่า การเปรียบเทียบต้อง
เปรียบเทียบกับสิ่งที่มีอยู่ เดส์การตส์ ได้แก้ปัญหานี้ว่า การที่จะบอกว่าของสองสิ่งแตกต่างกัน
เพราะการรับรู้ว่ามีอยู่อย่างชัดเจนและอีกสิ่งหนึ่งไม่ชัดเจนไม่ได้ แต่ต้องพิจารณาตาม
ความเป็นจริง ที่ว่า เข้าใจแต่ละสิ่งว่าแยกจากอีกสิ่งหนึ่งอย่างแท้จริง (HRII: 22) หรือ
พูดอีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นความรู้อย่างแท้จริงว่า จิตกับกายแยกจากกันได้ เช่นเดียวกัน
เดส์การตส์ ได้พูดไว้อย่างชัดเจนถึงการที่จิตกับกายสามารถแยกจากกันได้อย่างสิ้นเชิง ใน
เมดิเตชัน VI (Meditation VI)

. . . เพราะว่าฉันรู้ว่า ทุกสิ่งที่ฉันมีความเข้าใจที่ชัดเจนแจ่มแจ้งพระเจ้า
สามารถบันดาลให้สิ่งนั้นมีได้ ฉันได้เข้าใจอย่างเพียงพอแล้วว่า กายและจิต
แยกจากกันอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง จนแน่ใจว่าจิตกับกายแตกต่างกัน และสามารถ
ถูกบันดาลให้ แยกจากกัน อย่างน้อยที่สุดโดยพระเจ้าผู้ทรงฤทธิ์านุภาพทุก
ประการ และไม่มีอำนาจใดจะทำให้ฉันตัดสิ่งเหล่านี้ให้แตกต่างไปจากนี้

เพียงเพราะว่า "ฉันรู้ว่าฉันมีอยู่จริง" และในขณะที่เดียวกัน ฉันสงสัยคิดว่า
ไม่มีอะไรที่เป็นธรรมชาติของฉัน หรือสาระของฉัน ยกเว้นแต่ความคิดที่ว่า
ฉันเป็นสิ่งที่คิด ฉันสรุปได้ถูกต้องว่า สาระของฉันคือ สิ่งที่เกิด และในอีกแง่หนึ่ง
ฉันมีเจตภาพที่ชัดเจน และแจ่มแจ้งถึงตัวฉันว่าไม่ไปสิ่งกึ่งๆ และในอีกแง่หนึ่ง
ฉันมีเจตภาพที่ กายแยกต่างหากจากฉัน กายเป็นเพียงสิ่งกึ่งๆ ไม่ไปสิ่งที่คิด
ดังนั้น สิ่งเป็นที่แน่นอนว่า ฉันแตกต่างจากกาย และสามารถมีอยู่โดยปราศจากกาย

(HRI: 190) *

ในตอนเดียวกัน เดส์การตส์ ได้อธิบายว่า สิ่งที่เรามีเจตภาพที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง
พระเจ้าสามารถจะทำให้สิ่งนั้นเป็นไปได้

(HRI: 190) **

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 76

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 76

จากเหตุผลของ เดส์การตส์ ข้างต้นนี้ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ทุกสิ่งที่เรารู้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง พระเจ้าสามารถจะทำให้สิ่งนั้นเป็นจริงได้ (อย่างน้อยที่สุด เป็นได้ในความคิด)
2. เรารับรู้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ได้ว่า จิตมีอยู่ (สิ่งที่คิด) โดยปราศจากกาย (การกินที่) และเรารับรู้ได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งได้ว่า กายอยู่ได้โดยปราศจากจิต
3. สิ่งสองสิ่งที่อยู่ได้โดยปราศจากอีกสิ่งหนึ่งได้ สามารถแยกกันได้เป็นอิสระต่อกัน
4. จิตกับกาย เป็นสารที่อยู่ได้ โดยปราศจากอีกฝ่ายหนึ่ง
5. เพราะฉะนั้น จิต-กาย แยกกันได้อย่างสิ้นเชิง

วิลเลียมส์ วิจารณ์ การใช้เหตุผลของ เดส์การตส์ ว่า เดส์การตส์ ไม่ได้แสดงให้เห็นชัดว่า จิตมีสารัตถะ เพียงสิ่งเดียว คือ การคิดเท่านั้น เพียงแต่อ้างว่า เรามีการรับรู้ที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถึงสารัตถะของจิต คือ ความคิด และพระเจ้าทรงฤทธิ์ สามารถให้ทุกสิ่งที่เรามีการรับรู้ หรือ เจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้งเป็นจริงได้ วิลเลียมส์ ไม่เห็นด้วยกับเดส์การตส์ที่พิสูจน์ โดยการอ้างพระเจ้า เพราะจะทำให้เกิดการเถียงเป็นวงกลมขึ้น ดังนี้

1. ทุกสิ่งที่เรามีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง พระเจ้าทรงฤทธิ์สามารถให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นได้
2. เรามีเจตภาพที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง ถึงสารัตถะของจิต คือ การคิด (จิตมีสารัตถะเพียงสิ่งเดียว คือ การคิด)
3. เพราะฉะนั้น จิตมีการคิดเป็นสารัตถะเพียงสิ่งเดียว โดยพระเจ้าเป็นผู้ทรงฤทธิ์ กระทำให้เป็นเช่นนั้นได้
4. เรามีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง ถึงความมีอยู่ของพระเจ้า
5. เพราะฉะนั้น พระเจ้าทรงฤทธิ์ สามารถที่จะทำให้ความมีอยู่ของพระองค์เองเป็นจริงได้

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การแสดงให้เห็นว่า สารัตถะของจิต คือ การคิด เพียงสิ่งเดียว ขึ้นกับการรับรู้หรือเจตคติที่ชัดเจนและแจ่มแจ้ง รวมทั้งความมีอยู่ของพระเจ้า ซึ่งไม่สามารถยืนยันจากเหตุผลอื่นได้

อีกประเด็นหนึ่ง วิลเลียมส์ ได้วิจารณ์ เดส์การ์ตส์ ว่า ถึงการใช้เหตุผลของ เดส์การ์ตส์ จะถูกจนได้ข้อสรุปว่า จิตกับกาย แยกกันได้อย่างสิ้นเชิง แต่ก็ไม่สามารรถ แสดงได้ว่า กายไม่ได้เป็นสิ่งที่คิด หรือคิดไม่ได้ (Williams 1978: 123)

เหตุผลของ วิลเลียมส์ อยู่ที่ว่า

1. เรามีเจตคติที่ชัดเจน และแจ่มแจ้ง ถึงความมีอยู่ของจิต
2. เราไม่มีการรับรู้ที่ชัดเจนแจ่มแจ้งเกี่ยวกับกาย
3. เพราะฉะนั้น เราไม่มีมาตรการที่จะบ่งถึง สำนัระณะของกายว่า มีการคิดหรือไม่

ผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าวิลเลียมส์ ยอมรับเรื่องการมีเจตคติ หรือมโนทัศน์ที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง ตามที่ เดส์การ์ตส์ อ้างแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า เดส์การ์ตส์ มีเหตุผลเพียงพอที่จะสรุปได้ว่า กายไม่ได้เป็นสิ่งที่คิด เพราะ เดส์การ์ตส์ กล่าววว่า เขามีการรับรู้ที่ชัดเจนถึงสำนัระณะของกาย คือ การกินที่หมายความว่า กายมีการกินที่เพียงสิ่งเดียว เท่ากับเป็นการปฏิเสธว่า สำนัระณะของกายไม่ใช่สิ่งที่คิด

(HRI: 165)*

วิลเลียมส์ วิจารณ์ จุดอ่อนการใช้เหตุผลของ เดส์การ์ตส์ว่า ต้องขึ้นกับความมีอยู่ของพระเจ้า (Williams 1978: 105) แต่ก็ยอมรับว่าการใช้เหตุผลของ เดส์การ์ตส์ ถูกต้องมีลักษณะการใช้เหตุผลที่เรียกว่า เดเร โมเดลลิตี (de re modality) คือ เป็นรูปแบบการใช้เหตุผลที่คลุมเคลือหรือลักษณะของสิ่งใด จำเป็นและมีความเป็นไปได้ที่จะหมายถึงถึงสิ่งนั้น (Williams 1978: 115) ยกตัวอย่างเช่น ถ้าอะไรก็ตามที่มีคุณลักษณะของสิ่งใด สิ่งนั้นจำเป็นต้องเป็นสิ่งใด (That says merely that necessity, if any thing is a lion, it is a lion, and that type of necessity hold with regard to any property at all.) (Williams 1978: 116)

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 85

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 91

จากรูปแบบการใช้เหตุผลแบบนี้สามารถพิสูจน์การแยกกันได้ของจิตกับกายได้ ดังนี้

1. ความคิด เป็นสำรตถะของสัน (เมดิเตชั่น 2)
2. ความคิด ไม่ได้เป็นสำรตถะของกาย
3. สำรตถะของกายไม่ใช่เป็นสิ่งที่คิด
4. สันไม่ใช่สิ่งเดียวกับกาย (จาก 1, 2, 3)
5. เพราะฉะนั้นสันจำเป็นต้องไม่ใช่สิ่งเดียวกับกาย

เคอร์เลย์ เห็นเหมือนกันกับ วิลเลียมส์ ที่ว่า จิตกับกาย เป็นคนละสิ่ง และสามารถมีอยู่โดยปราศจากอีกสิ่งหนึ่ง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องขึ้นกับบทบาทของพระเจ้ากับการมีเจตคติที่ชัดเจนและแจ่มแจ้ง เคอร์เลย์ เห็นว่า การพิสูจน์จิตแยกกับกายได้ มีความเป็นไปได้ทางตรรกวิทยา (logical possibility) ซึ่งเป็นปัญหา โมเดล ลอจิก (Model Logic) จากข้อความที่ว่า

ถ้า A ไม่ใช่ B ดังนั้น A จำเป็นต้องไม่ใช่ B หรือพูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่า

ถ้า A และ B มีความเป็นไปได้ทางตรรกวิทยาว่ามีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน ดังนั้น แสดงว่า จำเป็นที่ A ต้องไม่ใช่สิ่งเดียวกับ B

ข้อความนี้ จะจริงต่อเมื่อ เราสามารถหาเทอม (Term) ที่เจาะจงเฉพาะและไม่ใช่เป็นเทอม ที่มีความหมายกว้างมากเกินไป เพื่อที่จะแน่ใจได้ว่า A และ B จะไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เคอร์เลย์ เรียกเทอม (Term) นี้ว่า ดีไซน์เนเตอร์ (designator) (Curley 1978: 203)

ดีไซน์เนเตอร์ (designator) เป็นคำที่เน้นมากกว่านามชี้เฉพาะ ตัวอย่างเช่น พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นดีไซน์เนเตอร์ ได้ แต่คำว่า พญา นายกรัฐมนตรีของไทย พ.ศ. 2526 เป็น ดีไซน์เนเตอร์ ไม่ได้ เพราะเป็นคำที่กว้างเกินไป อาจจะเป็นไปได้ทั้งใน ปี 2526 ปีเดียว อาจมี นายกรัฐมนตรี ถึง 3 คน จิตกับกาย ก็เป็นดีไซน์เนเตอร์ ไม่ได้ เพราะมีความหมายกว้างเกินไป ขึ้นกับการตีความของนักปรัชญาแต่ละสำนัก

เพื่อที่จะช่วยให้เข้าใจมากขึ้น จะยกตัวอย่าง เพื่อแสดงความหมายของ ดีไซน์เนเตอร์ ดังนี้

นายฮารอลด์ วิลสัน ไม่ได้เป็นผู้ชนะการเลือกตั้งทั่วไปของอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1970

สรุปได้ว่า นายฮารอลด์ วิลสัน จำเป็นจะต้องไม่ได้เป็นผู้ชนะการเลือกตั้งทั่วไปของอังกฤษ ในปี 1970 ข้อความนี้จะจริงต่อเมื่อผู้รับเลือกตั้งต้องเป็นที่รู้กันว่า ใครสักคนหนึ่งเป็นการอ้างถึงบุคคลเฉพาะได้แก่นาย Edward Heath

นายเอ็ดเวิร์ด ฮีธ และฮารอลด์ วิลสัน ทั้ง 2 คำนี้เป็น ดิฮิกเนเตอร์ ซึ่งชี้เฉพาะให้รู้แน่นอนว่าบ่งถึงผู้ใด ซึ่งต่างจากคำว่า สิตกับกาย เพราะเป็นคำที่กว้างและไม่ชี้เฉพาะ (Williams 1978: 122)

เคอร์เลย์ เห็นว่า สิต, กายล่องคำนี้กว้างเกินไปไปใช้เป็น ดิฮิกเนเตอร์ไม่ได้

แต่ผู้วิจัยเห็นว่า สิตกับกายในที่นี้เป็นเทอม ที่ชี้เฉพาะได้ เพราะว่า เดส์การ์ตส์ จะกำหนดอย่างชัดเจนว่า สิตเป็นสิ่งที่คิดไม่มีลักษณะของวัตถุ ไม่กินที่ แต่กายเป็นสิ่งที่คิดและกินที่ จุดอ่อนของเดส์การ์ตส์ อยู่ที่ ไม่สามารถแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กายไม่คิด คิด โดยไม่ต้องอาศัยการรับรู้ที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง และการอ้างถึงบทบาทของพระเจ้า อย่างไรก็ตาม กิตติกายกับสิตจะไม่เป็นสิ่งเดียวกัน อย่างน้อยที่สุด โดยคำจำกัดความ ซึ่งสรุปได้ว่า สิตกับกายเป็นอิสระต่อกันได้

วิลสัน พิจารณาในเมดิเตชัน 6 (HRI: 190) ตั้งที่ได้อ้างในข้างต้น วิลสัน เห็นว่า การใช้เหตุผลของเดส์การ์ตส์แข็งมาก (Williams 1978: 198) วิลสันได้แสดงการใช้เหตุผลของเดส์การ์ตส์ไว้ดังนี้

1. ถ้า A มีอยู่ได้โดยปราศจาก B และ B อยู่ได้โดยปราศจาก A ดังนั้น A จะแตกต่างจาก B และ B แตกต่างจาก A อย่างแท้จริง
2. ทุกสิ่งที่ฉันเข้าใจได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งพระเจ้าสามารถทำให้สิ่งนั้นเป็นจริงได้
3. ถ้าฉันสามารถมีความเข้าใจที่ชัดเจนแจ่มแจ้งว่า A และแยกจาก B และ B แยกจาก A ได้ พระเจ้าสามารถทำให้ A และ B แยกกันได้
4. ถ้าพระเจ้าสามารถทำให้ A แยกจาก B ได้ เพราะฉะนั้น A กับ B สามารถแยกจากกันได้ (1)
5. ฉันสามารถเข้าใจอย่างชัดเจนแจ่มแจ้งว่า A แยกจาก B และ B แยกจาก A ถ้าฉันมีความเข้าใจอย่างชัดเจนว่า \emptyset เป็นคุณสมบัติแท้จริงของ A และ \neq เป็นคุณสมบัติแท้จริง

ของ B และฉันมีความเข้าใจที่ชัดเจนแจ่มแจ้งว่า A ไม่มีคุณลักษณะ \exists และฉันมีความเข้าใจที่ชัดเจนแจ่มแจ้งว่า B ไม่มีคุณลักษณะ \emptyset

6. ให้ A แทนฉัน และ B แทนกาย ความคิดและการกินที่เป็นเงื่อนไขของ \emptyset และ \exists ตามลำดับ

7. ดังนั้น โดย (5), (6), (3) และ (4) ฉันแตกต่างจากกายอย่างแท้จริง (และสามารถมีอยู่ได้ต่างหากจาก กาย (Wilson 1978: 189) *

วิลสันเห็นว่าการพิสูจน์ของเตลส์การ์ตส์มีความระมัดระวังมาก แต่ปัญหาที่สำคัญอยู่ที่ว่า จะแก้ปัญหาคำถามที่ชัดเจนแจ่มแจ้งได้อย่างไร และจะอธิบายให้เข้าใจได้อย่างไร ในที่สุดจะถึงคำตอบว่า ฉันไม่รู้ (Wilson 1978: 198)

ผู้วิจัยเห็นว่า วิลสัน ยอมรับการใช้เหตุผลของ เตลส์การ์ตส์ ถูกต้อง ประเด็นที่วิลสัน ไม่ยอมรับ คือ การมีโนทัศน์ที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง จะชี้ขาดได้ว่าสิ่งนั้นเป็นจริง เตลส์การ์ตส์เองก็ยอมรับว่า อาจมีบางคนคิดว่าตัวเอง เข้าใจว่ารับรู้หรือมีโนทัศน์ที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง แต่ที่จริงแล้วถูกบดบังจากอคติบางอย่าง (HRI: 437-438) ** วิลสัน จึงได้ตั้งคำถามว่า คนเรา จะรับรู้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งได้อย่างไร และจะมีความถูกต้องแค่ไหน ผู้วิจัยยอมรับว่าการรับรู้ที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง เป็นเรื่องที่ยาก และไม่สามารถจะแสดงได้ด้วยวิธีการอื่นอย่างอื่น แต่มีข้อน่าสังเกตอย่างหนึ่ง คือ การที่เรามีการรับรู้ที่ชัดเจนแจ่มแจ้งในคณิตศาสตร์ คือ ในขณะที่เรากำลังคิดเลข เราไม่ได้ใช้ประสาทสัมผัส เพื่อหาคำตอบเลย จริงที่ว่าเราต้องเขียน และดูว่าโจทย์เป็นอย่างไร แต่ขั้นตอนในการคิดจะเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจล้วน ๆ ที่ทำให้เราได้คำตอบจากความเข้าใจในการคิดคณิตศาสตร์ ทำให้ผู้วิจัยไม่ยอมรับวิธีอย่างสิ้นเชิงว่าการมีโนทัศน์ที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถึงการมีอยู่ของจิตและการที่จิตกับกาย เป็นสิ่งที่มีอยู่ได้อย่างเป็นอิสระต่อกัน จะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะถึงจะยังไม่มีการชี้ขาดว่าเป็นไปได้ที่จะมีเจตคติ หรือมีโนทัศน์ที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง แต่ในทำนองเดียวกันก็ยังไม่มีการชี้ขาดว่า การมีเจตคติหรือมีโนทัศน์ที่ชัดเจนแจ่มแจ้งว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 92

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 88

ดังนั้นในกรณีที่ยอมรับว่า การมีเจตคติหรือมโนทัศน์ที่ชัดเจนแจ่มแจ้งของการแยก
จากกันได้ของจิต-กาย เป็นไปได้ที่ข้อสรุปจะได้ว่า "จิต-กาย แยกกันได้เป็นอิสระต่อกัน"

ปัญหาความสัมพันธ์ของจิต-กาย ในประเด็นที่ว่า จิตทำงาน ณ จุดใดที่กายหรือ
ทำงานทั่วกาย เป็นปัญหาที่ไม่ชัดเจนมากในงานของ เดส์การ์ตส์ เพราะเดส์การ์ตส์ พูดไว้
ทั้งสองลักษณะ ตัวอย่างเช่น ในดิสคอร์ดส์ (Discourse) บางแห่งจะบอกว่า จิตทั้งหมด
จะเชื่อมโยงเป็นหนึ่งกับกายทั้งหมด (HRI: 118)* และในเมดิเตชัน (Meditation
VI) (HRI: 192)** และในบทความอื่น บางแห่ง เช่น ในปรินซิเปิล (Principle
IV: 189) จะบอกว่า จิตอยู่ทั่วกาย แต่จะทำงานที่ลุ่มงมากที่สุด (HRI: 289)***
จากสาเหตุที่ เดส์การ์ตส์ พูดถึงความสัมพันธ์ของจิตกับกาย ทั้งสองลักษณะนี้เอง เป็นจุดที่ทำให้
ให้ วิลสัน โจนส์ เดส์การ์ตส์ว่า สับสนในทฤษฎีพื้นฐานที่ไม่สามารถเข้ากันได้
1978: 204) สองทฤษฎีนี้ได้แก่

1. ทฤษฎี สถาบันทางธรรมชาติ (Natural Institution Theory)
(ทฤษฎีที่อธิบายว่าจิตทำงานที่ลุ่มง เพื่อให้เกิดการกระทำที่กาย) ปรากฏ
ในหนังสือ เมดิเตชัน (Meditation) มาก
2. ทฤษฎี การกินที่ร่วมกัน (Co-extension Theory)

ทฤษฎีทางธรรมชาติ (Natural Institution Theory)

ตามทฤษฎีนี้ เดส์การ์ตส์ ได้อธิบายว่า จิตเชื่อมโยงกับกาย โดยที่จิตทำงานที่
ลุ่มงมากที่สุด ทำหน้าที่ในเรื่องสติปัญญา จินตนาการ และความรู้สึก
วิลสัน โจนส์, เคอร์เลย์, เคนนี่ จะเห็นด้วยกับทฤษฎีนี้ มีเพียงวิลสันเท่านั้นที่เห็นว่า เดส์การ์ตส์
จะใช้ทั้งสองทฤษฎี เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของจิตกับกาย วิลสัน แล่ตงไว้ในที่สุดว่า เขาเห็น
ด้วยกับทฤษฎีการกินที่ร่วมกันมากกว่า (Wilson 1975: 213)

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 98

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 77

***ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 88

จากข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้น (HRI: 289)* เคนนี่ ไต้แสดงการพิสูจน์ว่า
ความสัมพันธ์ของจิตกับกาย เป็นไปตามทฤษฎีนี้ ดังนี้

1. การนอนและความเจ็บป่วยที่ลึมลง ทำให้กระทบกระเทือนต่อประสาทสัมผัส
2. ถ้าเส้นประสาทระหว่างอวัยวะรับสัมผัส กับลึมลงถูกทำลาย ก็จะทำให้ผู้นั้น
หมดความรู้สึก

3. ฉะนั้น สามารถมีความรู้สึกได้ แม้อวัยวะรับสัมผัสส่วนนั้นจะไม่มี ตัวอย่างเช่น
เด็กที่ถูกตัดนิ้ว บางครั้งบางครั้ง ยังมีความรู้สึกกว่า นิ้วที่ถูกตัดไป มีความรู้สึกเจ็บได้

ดังนั้น เดส์การ์ตส์ ลຽบว่า คนรู้สึกที่ลึมลง เพราะฉะนั้น ลึมลงเป็นเงื่อนไข
จำเป็นสำหรับความรู้สึก แต่ไม่ได้เป็นเงื่อนไขเพียงพอที่จะให้เกิดความรู้สึก

ความรู้สึก → ลึมลง

แต่ในลึมลง เป็นบริเวณที่กว้างเกินไป เดส์การ์ตส์ พยายามมากเกินไปที่จะระบุ
ลงไปว่า จุดใด เฉพาะเจาะจงลงไปจุดทำงานในลึมลง โดยกำหนดเอาจุดต่อมพิเนียล
(Pineal Gland) โดยเห็นว่าเป็นอวัยวะที่ไม่เป็นคู่ มีเพียงอันเดียวในลึมลง ซึ่งน่าจะ
เป็นจุดที่จิตกับกายพบกัน แต่ต่อมาความรู้เรื่องสรีรวิทยา (Physiology) ก้าวหน้าขึ้น
จนสามารถยืนยันได้ว่า ต่อมพิเนียล (Pineal Gland) ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่อง
ความรู้สึก หรือการรับรู้ หรือเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดกระแสประสาทอย่างที่ เดส์การ์ตส์
เข้าใจแต่อย่างไร ดังนั้น ทฤษฎีที่ว่า จิตทำงานที่ต่อมพิเนียล (Pineal Gland) มากที่สุด
จึงต้องตกไป แต่ก็ยังคงพูดได้ว่า จิตทำงานที่ลึมลงมากที่สุด โดยไม่ต้องระบุว่าที่จุดใดจุดหนึ่ง
เฉพาะลงไปเหมือนที่ เดส์การ์ตส์ ใช้ในหนังสือ ปรินซิเปิล (Principle) ดังที่ว่า
"จิตลึมลงไปยังทั่วกายทั้งหมด โดยเฉพาะที่ลึมลง" (Ibid)**

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 88

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 88

วิลสัน เห็นว่า การที่ เดส์การต์ส์ อธิบายความเชื่อมโยงของจิตกับกาย โดยจิต อยู่ทั่วร่างกาย แต่ที่ลุ่มองจะมากที่สุด เป็นการสังเกตแบบ a priori คือ เป็นเงื่อนไข จำเป็นและเพียงพอที่จะมีประสบการณ์อย่างแน่นอนได้ว่า จิตทำงานที่ลุ่มองเท่านั้น และความ รู้สึกจะเกิดที่ลุ่มองเท่านั้น (HRI: 197)* จิตจะมีประสบการณ์ตามการตีความของลุ่มอง โดยไม่เกี่ยวกับจุดกำเนิดที่กายภายนอก แสดงว่า จิตไม่ได้สัมผัสกับทุกส่วนของกายโดยตรง จิตไม่สามารถจะรู้ได้ว่า มีการทำลายที่เท้าหรือไม่ (รู้อย่างแน่นอน) เพราะอาจเป็นเพียง การทำงานผิดปกติของระบบประสาทก็ได้ เช่น ในกรณีที่สติยาฆ่าเพื่อให้บางส่วนของร่างกาย ฆ่า บริเวณนั้นจะไม่สามารถมีความรู้สึกได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า จิตทำงานผ่านลุ่มองและจาก ลุ่มองสิ่งส่งต่อเป็นคำสั่งของจิต แต่ไม่จำเป็นเสมอไปที่ กายจะทำตามที่จิตต้องการทุกอย่าง เพราะเดส์การต์ส์ ได้กล่าวใน เมดิเตชัน (Meditation) ว่า กายสามารถเคลื่อนที่ได้ โดยไม่ต้องอาศัยจิต ผู้วิจัยคิดว่า ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า กายเคลื่อนที่ได้ โดยไม่ต้อง อาศัยจิตหรือไม่ขึ้นกับความสนใจ เช่น ปฏิกริยาสะท้อนเวลาที่เหยียบถูกตะปู จะกระโดดให้ พ้นจากตะปู หรือเวลาที่ถูกตีเข้าเบา ๆ เข้าจะกระตุกขึ้น ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้ เกิดจากการตั้งใจ หรือการเหยียบถูกของแหลมแล้วมีการสะดุ้ง กระโดดหลบ

พฤติกรรมบางอย่างของคนก็เกิดจากความสนใจ คือ จิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ขึ้นในลุ่มอง และลุ่มองส่งผ่านตามเส้นประสาททำให้เกิดเป็นการกระทำ ตัวอย่างเช่น ฉันท ต้องการให้แขนขยับ สิ่งก็ตามมา คือ แขนของฉันทขยับ การที่มือของฉันทขยับ เป็นเพียงการ แสดงของความสนใจ แต่มีการกระทำบางอย่างที่ไม่ได้เกิดทันทีที่มีความสนใจ เช่น ฉันทอาจ ใจให้เส้นผมขยับ แต่เส้นผมจะไม่ขยับตาม จะต้องหาวิธีที่จะช่วย คือ ใช้พัดลม หรือจะทำ วิธีใดก็ตามให้เส้นผมขยับ

จากความสนใจมาเป็นการกระทำเป็นขบวนการที่สลับซับซ้อนที่ เดส์การต์ส์ ไม่สามารถ จะอธิบายได้ว่า มีขบวนการอย่างไรที่จิตกระทำต่อลุ่มอง ทำให้ เดส์การต์ส์ ต้องอธิบายการ ทำงานของจิตว่า ทำทุกส่วนของร่างกาย ผู้วิจัยจะได้อภิปรายต่อไป หลังจากพูดถึงทฤษฎี กินที่ร่วมกันจบเรียบร้อยแล้ว

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 86

จุดอ่อนของทฤษฎี สักำบันทางธรรมชาติ ที่ว่าจิตทำงานที่ลุ่มมอมมากที่สุดอีกประการหนึ่ง คือ จะไม่มีทางแนใจได้เลยว่า สิ่งเร้าที่มากกระทบกายเป็นอะไร เพราะจิตไม่ได้รับรู้โดยตรง ที่จุดกระทบระหว่างสิ่งเร้ากับกาย ดังนั้นทุกครั้งที่เรารู้สึกเจ็บ ยังสงสัยได้ว่า อาจไม่ได้เจ็บจริง แต่เป็นความบกพร่องของระบบประสาท แต่ในชีวิตจริงเราจะไม่พอใจกับคำตอบนี้ เพราะต้องการที่จะบอกว่า การเจ็บที่ส่วนนั้น ๆ เจ็บจริง

จากจุดอ่อนสองประการนี้ ทำให้ วิลสัน เห็นว่า ทฤษฎีการกินที่ร่วมกัน น่าจะถูกต้องกว่า โดยเขาได้ยกข้อความที่ เดส์การ์ตส์ ตามทฤษฎีการกินที่ร่วมกัน คือ

1. การเชื่อมโยงของจิต-กาย ได้จากการอนุมานว่า จิต-กาย เชื่อมโยงกันที่ต้องการคำอธิบายพิเศษ
2. การเชื่อมโยงของจิต-กาย ได้จากการอนุมานจากจิตว่า กินที่ไปตามส่วนต่าง ๆ ที่กายกินที่ เท่ากับเป็นการคัดค้านความคิดเดิมที่ว่าจิตทำงานผ่านลุ่มมอม

"ดังนั้น เพื่อจะประกอบเป็นสิ่งเดียวกับกาย มิฉะนั้นแล้ว เมื่อกายเจ็บ สันผู้เป็นสิ่งที่ดี จะไม่รู้สึกเจ็บ จากการบาดเจ็บ แต่จะรับรู้ความเสียหายของกายด้วยความเข้าใจล้วน ๆ เหมือนกับที่กลาสีเห็นด้วยตาว่า มีอะไรบางอย่างในเรือมีความเสียหายแตกหัก และเมื่อกายต้องการอาหาร หรือเครื่องดื่ม สันจะเข้าใจได้ในความจริงนี้ โดยไม่รู้สึกสับสน ถึงความรู้สึกหิวและกระหาย เพราะแน่นอนว่า ความรู้สึกหิว เจ็บปวดและความรู้สึกอื่น ๆ ไม่ใช่อะไรอื่นนอกจากเป็นอันยรูปที่สับสนของความคิด เกิดขึ้นจากการที่จิตเชื่อมโยงกับกาย นั่นคือ จิต ผลผสมผสานตามการกินที่ของกายนั่นเอง"

ศูนย์วิทยทรัพยากร (HRI: 192)*

วิลสัน เห็นด้วยกับทฤษฎีนี้ เพราะเข้าใจว่า สามารถจะอธิบายเรื่องความรู้สึกเฉพาะที่ได้ เพราะจิตทำงานอยู่ทุกส่วนของกาย ความรู้สึกที่จุดนั้นจึงรู้โดยจิตไม่ต้องอาศัยการตีความที่ลุ่มมอม ซึ่งจะทำให้ความรู้สึกตามจุดต่าง ๆ ของร่างกาย กลายเป็นภาพลวงตา เพราะความรู้สึกไม่ได้เกิดที่จุดกระทบระหว่างสิ่งเร้ากับผิวของกาย ตรงจุดที่สิ่งเร้ากระทำ

แต่จะเกิดที่ลุ่มอง ทำให้แม้แต่ภาพที่เห็นก็เป็นภาพที่เกิดในลุ่มอง ทุกอย่างจึงกลายเป็นภาพ
ลวงตา เพราะไม่รู้แน่ชัดว่าเกิดขึ้นจริงหรือไม่ (Wilson 1978: 214) และไม่แน่ใจว่า
เป็นประสาทหลอนไปเอง

ผู้วิจัย ไม่เห็นด้วยกับ เดล์การ์ตส์ ที่อธิบายความเชื่อมโยงของจิตกับกาย เป็น
ลักษณะการกินที่ร่วมกันกับจิต เพราะผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีการกินที่ร่วมกันที่ เดล์การ์ตส์พยายาม
นำมาอธิบายความสัมพันธ์ของจิต-กาย ไม่สามารถช่วยให้พ้นจากปัญหาที่ทฤษฎี จิตทำงานที่ลุ่มอง
มากที่สุด เช่นกัน

ปัญหาที่ว่า ถ้าจิตทำงานที่ลุ่มองมากที่สุด และถ่ายทอดการรับรู้ไปยังส่วนต่าง ๆ
ของร่างกาย จึงสรุปไม่ได้ว่าในขณะที่ผู้รับรู้เร้ามากกระทบกับกาย จะรู้ได้อย่างไรว่าไม่ได้
ฝันไป คือ จะแน่ใจได้อย่างไรว่า ถ้าเราจับดอกไม้ จะไม่ใช่ว่ากำลังฝันไปว่า กำลังจับ
ดอกไม้ สำหรับ เดล์การ์ตส์ ในประเด็นนี้ ไม่ว่าจะในกรณีจิตเชื่อมกับกายด้วยการกินที่
ร่วมกัน หรือจิตทำงานที่ลุ่มองมากที่สุด จิตเมื่อเชื่อมโยงกับกาย จะทำให้เกิดความรู้สึกได้และ
ความรู้สึกเป็นเรื่องที่สงสัยได้ลุ่มอ

"ความรู้สึกหิว เจ็บปวด และความรู้สึกอื่น ๆ ไม่ใช่ใช่อะไรอื่น นอกจากเป็น
อัญรูปที่ลุ่มองของความคิด เกิดจากการที่จิตเชื่อมโยงกับกาย นั่นคือ จิตรวมกับ
กายนั่นเอง

(HRI: 192) *

ผู้วิจัยเห็นว่า วิลสัน เข้าใจผิดในประเด็นนี้ที่ว่า จิตกินที่ร่วมกันกับกาย จะช่วย
แก้ปัญหาที่ว่า การรับรู้ภายนอกจะกลายเป็นภาพลวงตาไป เพราะการรู้สึกหรือการรับรู้ไป
เกิดที่ลุ่มอง เพราะถึงแม้การรู้สึกจะเกิดที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของกายก็ตาม ก็จะไม่สามารถแก้
ปัญหาความไม่แน่นอนของการรับรู้ได้ เพราะยังสงสัยได้อยู่ดี เดล์การ์ตส์ ได้แสดงอย่าง
ชัดเจนว่า การกระทำทุกอย่างไม่ชัดเจนและสงสัยได้ (HRII: 207) ** เหมือนที่แสดง

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 77

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 74

ไว้เกี่ยวกับ ศัพท์ที่หลอกลอนเขาทุกอย่างได้ คือ เราสามารถจะสงสัย การกระทำทุกอย่าง
 อย่างไม่ได้ว่า กำลังฝันหรือเปล่า ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีใดก็ตาม การกระทำและความรู้สึก
 ก็ยังเป็น เรื่องที่สงสัยได้ ทฤษฎีการกินที่ร่วมกันของจิตกับกาย น่าจะผิดที่ไปอธิบายว่า เรามี
 ความแน่ใจได้ว่า ความรู้สึกหรือการรับรู้ของเราถูกต้อง เพราะจิตอยู่ทุกส่วนของกาย แต่
 เดส์การ์ตส์ ไม่ได้อธิบายเช่นนั้น เป็นการอธิบายของ วิลสันเอง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เดส์การ์ตส์
 จะยอมรับทฤษฎี การเชื่อมโยงของจิตกับกายที่ว่า จิตอยู่ทั่วกาย แต่ทำงานที่ลุ่มลึกมากที่สุด

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่ วิลสัน ยกว่า จิตกับกาย เชื่อมโยงกัน โดยที่จิตทำงานที่
 ลุ่มลึกมากที่สุด จะต้องมีการอธิบายพิเศษว่า จิตทำอะไรกับลุ่มลึกให้เกิดการสั่งงานไปตาม
 ระบบประสาท ให้เกิดการกระทำได้ ต้องใช้คำอธิบายพิเศษ (Wilson 1978: 124) คล้าย
 กับคาถาอาคม เพราะไม่สามารถเข้าใจได้ว่า มีกลไกอะไรเกิดที่ลุ่มลึก แต่คำถามเดียวกัน
 สำหรับทฤษฎีการกินที่ร่วมกัน จิตกระทำอย่างไรให้กายแต่ละส่วนทำงานได้ และในกรณีที่กาย
 ต้องถูกตัดออกไป หน้าที่ของจิตส่วนที่เคยจะไปแสดงที่ใด หรือถ้ากระดูกสันหลังถูกทำลาย
 แขนขาเป็นอัมพาต จิตส่วนที่กินที่ไปตามแขนขาจะมีบทบาทอะไร ดังนั้นทฤษฎีจิตกินที่ไปตาม
 ส่วนต่าง ๆ ของกาย น่าจะพบปัญหามากกว่า เพราะถ้าจิตทำงานที่ลุ่มลึกเพียงแห่งเดียว
 ปัญหาจะอยู่ที่จิตทำให้เกิดกลไกอะไรในลุ่มลึก แต่ถ้าจิตกินที่ไปตามการกินที่ของกาย จะต้อง
 อธิบายกลไกของจิตที่ทำให้เกิดการสั่งงานของแต่ละส่วนของกาย และต้องอธิบายในกรณี
 ประสาทสันหลังถูกทำลายลงแล้ว จิตมีกลไกอะไรบ้าง

ผู้วิจัยเห็นว่า เดส์การ์ตส์ ไม่เคยปฏิเสธว่า จิตเชื่อมโยงกับกาย โดยที่จิตทำงาน
 ที่ลุ่มลึกมากที่สุด และในเวลาเดียวกันก็ไม่ปฏิเสธว่า จิตกินที่ร่วมกับกาย เพราะเดส์การ์ตส์
 ไม่สามารถจะอธิบายได้ว่า จิตกับกายเชื่อมโยงกัน โดยมีกลไกอย่างไร มิใช่เพราะทฤษฎีจิต
 กินที่ร่วมกับการกินที่ของกาย ดังที่ วิลสัน ว่าไว้

ในตอนท้ายของบท ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วว่า จิตเป็นสารที่รับรู้ด้วยประสาท สัมผัส
 ไม่ได้ ดังนั้นเมื่อเชื่อมกับกาย จึงไม่สามารถจะเห็นความเชื่อมโยงได้ จะเห็นหรือรับรู้ได้
 แต่การเปลี่ยนแปลงทางเคมีภายในร่างกาย และจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันยืนยัน
 ให้รู้ได้ว่า การรับรู้เกิดในลุ่มลึก และการกระทำเริ่มจากการสั่งงานที่ลุ่มลึก ทำให้เกิดการ
 กระทำ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การอธิบายในวิทยาศาสตร์สนับสนุนทฤษฎี จิตทำงานที่ลุ่มลึกมากที่สุด
 มากกว่าที่จะสนับสนุนอีกทฤษฎีหนึ่งที่เหลือ แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ดี ทั้งสองทฤษฎีก็ยังไม่สามารถ
 ขจัดปัญหา เรื่องสิ่งที่มีลักษณะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง จะเชื่อมโยงกันได้อย่างไร